

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

ST. (NO.) 599.

CHICAGO, ILL., dne 6. marca. (March 6.) 1919

LETO (VOL.) XIV.

Upravištvo (Office) 3639 WEST 20th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone, Lawndale 2407

Svetovni mir in socializem.

Čitatelji nazadnjaških listov, ki imajo smisel za opazovanje, so gotovo spoznali, da si napravijo nekateri uredniki radi "dober čas" s socializmom, ki jim daje po njihovem pač ne globokem mnenju prav sedaj priliko za šale, takozvane dovtype in porogljivost.

"Socialisti so trdili, da prinese socializem splošen mir. Na Ruskem je sedaj socializem, na Nemškem je socializem, namestu miru pa razsajajo tam najbolj divji boji." Take duhovitosti lahko čitamo vsak dan in marsikoga je to petkrajcarsko modrovanje že zmešalo.

Socialist ne sme biti občutljiv in zasmehovanje majhnih dušic ga ne sme spraviti iz ravnotežja. V političnem boju je porogljivost zelo priljubljeno sredstvo; toda ne dokaže se z njo nič in uspešna je le tedaj, če se da človek z neslanostjo razdražiti. Resne reči ne more neresnica ubiti.

Socializem je sredstvo svetovnega miru. To je bila od resnih socialistov izrečena trditev in to doktrino je treba preiskati, kakor je bila postavljena, ne pa kakor jo sučejo domišljavi duševni pritlikavci.

Med socializmom in socialističnim gibanjem moramo razlikovati. Reakcionarji in nevedneži pravijo, da vlada na Ruskem in Nemškem socializem. To je neresnica ali pa vsaj zmota. Avstralija je na primer veliko bližja socializmu, ali niti tam se ne more trditi, da vlada in obstaja socializem. Po vsem svetu je danes boj za socializem, le štadiji tega boja so različni. Če imajo v nekaterih deželah socialisti eksekutivno moč v rokah, se na podlagi tega še ne more reči, da je tam uveden socializem. Kvečjemu se vpečuje, in tudi v najboljšem slučaju se bo mogel vpečati le do gotove meje, dokler je ostali svet še kapitalističen, ali pa celo fevdalen.

Socializem bo garancija miru, kadar bo uresničen. Za njega uresničenje pa lahko postanejo strastni, morda tudi zelo krvavi boji. To ni odvisno od značaja socializma, ampak od okoliščin.

Socializem v svoji popolnosti je sistem, ki potrebuje za svojo podlago ves svet. Če so v kakšnem mestu v vse občinske urade izvoljeni sami socialisti, bo mo po časopisih sicer lahko čitali mnogo besed o socialističnem mestu; ta izraz pa vendar ne zadene prav položaja, kajti občina ne obstoji sama zase, temveč je po pravnih institucijah, gospodarskih zvezah in drugih stikih zvezana z državo, z vso deželo, naposled z vsem svetom. Njena neodvisnost je omejena in le v faktičnih mejah uredi svoje naprave in svoje življenje lahko po svoji volji. Pa tudi velika država je spojena z ostalim svetom in ima vsled tega svoje odvisnosti, katerih se ne more iznebiti.

Če pridejo socialisti v državi na krmilo, bodo pač imeli širši delokrog, kakor v posamezni občini. Ali širši delokrog se ne sme zamenjati z neomejenim delokrogom. Če trguje ves svet, mora tudi država, v kateri vladajo sami socialisti, kupovati in prodajati; lahko pač postavi državno kupčevanje namesto privatnega, ampak v bistvu ostane metoda svetovne trgovine kapitalistična. Stiki z zunanjim svetom niso odvisni od volje posamezne države, ampak od svetovnih razmer in ena dežela, v kateri eventualno vladajo socialisti, ne more vsiliti vsemu svetu tistih uredb, ki jih sama smatra za najboljše, temveč se mora, kar se tiče njenih odnošajev do drugih dežel in narodov, prilagoditi faktičnim razmeram. Če ne bi tega hotela, bi morala zgraditi okrog sebe kitajski zid in ga tako zastražiti, da bi se preprečil vsak promet s tujino, kakor je bilo n. pr. na Japonskem v samurajski dobi. To pa bi bilo zopet nasprotno vsem idejam socializma, ki more biti le napreden, ne pa nazadnjaški in ki gre za tesnejšim spajanjem narodov, ne pa za njih ločitvijo.

Socializem pomeni predvsem enotno organizacijo svetovnega gospodarstva. Ureditev vse produkcije za potrebo in distribucije po potrebi je glavni in najvažnejši cilj socializma. Vse, kar se more izvesti v posamezni deželi, na primer nacionaliziranje industrije, maksimalni delovni čas, nacionalna ureditev plač, so koraki na poti k socializmu, niso pa še socializem. Umevno je, da bodo tudi take korake prej storili socialisti, kakor kapitalisti in zato je koristno, če prihajajo socialisti do vlade; ampak naj bo kolikor koli iz socialistov sestavljenih vlad po raznih deželah, se vendar o uresničenju socializma ne more govoriti, dokler ni na vsem svetu produkcija in distribucija organizirana po socialističnih načelih.

Ker pa tega še ni, so vsi poizkusi, da bi se osmešil socializem, ker še ni prinesel svetovnega miru, sofistični in neopravičeni.

Na čem pa se temelji nauk o mirovnem značaju socializma?

Med motivi, ki vplivajo na življenje človeštva in določajo njegovo gibanje, so gospodarski najmočnejši. Najprvotnejši in najelementarnejši so in od same eksistence ljudi so neločljivi. Vsa etika in estetika, vsi kulturni cilji in idealizmi niso nič, ako nima človeštvo možnosti, da zadosti svojim naravnim potrebam. O jedi in pijači se lahko govori zelo zaničljivo, ali stremljenje po nasičenju gre vendar pred vsemi ostalimi težnjami, ker je od njega izpolnitve odvisna ohranitev samega življenja. Pridobivanje življenjskih potrebščin je danes drugačno, kakor je bilo v

dobi divjaštva in barbarstva; njegova važnost se pa ni zmanjšala in se ne more zmanjšati, dokler bo človek telesno bitje. Nasprotno se je povečala, ker so se z razvojem civilizacije in kulture potrebe pomnožile in se morajo čimdalje bolj množiti.

Produkcija in delitev potrebščin je v naši družbi predmet za pridobivanje dobička. Divjaško pleme je šlo na lov, da utiša svojo lakoto. Za vse člane tolpe je bil namen enak. Delavstvo v moderni tovarni dela za to, da bo kapitalist prodajal produkt njegovega dela in pri prodaji dosegel čim večji profit. Le včas, kadar ima gotova naročila, ve lastnik tovarne, da bo prodal, kar izdela njegovo delavstvo. Večinoma pa je produkcija spojena s špekulacijo. Kadar je blago producirano, je treba iskati trge zanj. Če se ne proda, ni dobička, cilj produkcije torej ni dosežen. Na trg sili vsakdo, kdor ima blago; če je zahteva manjša od ponudbe, nastane vprašanje, čigavo blago ostane neprodano. Ker ne mara nihče izgube dobička, nastane konkurenca. To je boj. Na sejmu, v reklamah, na borzah se lahko opažajo nekatera sredstva tega boja. Konkurenca je mnogostranska. Najde se v narodu samem, najde se pa tudi med narodi. Kapitalizem ene dežele tekmuje s kapitalizmom druge dežele. Bojuje se s carinami, izvoznimi in uvoznimi zakoni, transportnimi tarifi, s kolonijami, zunanjimi protektorati i. t. d. Čim večji je vpliv kapitalizma na državo, tembolj morajo državna sredstva služiti kapitalistični konkurenci. Trgovska tekma postaja državna zadeva. Iz kapitalističnih nesoglasij nastajajo internacionalni konflikti, v katerih imajo kanoni zadnjo besedo.

Kapitalistična konkurenca je tudi v pravkar se zaključujoči vojni igrala svojo veliko vlogo. Ni bila njen edini vzrok. Mnogo je bilo kapitalističnih krogov, ki niso mogli imeti dobička od nje in je niso želeli. Toda če je Nemčija gradila bagdadsko železnico, če si je hotela izsekati prosto pot čez Balkan, če je hotela gospodovati v Carigradu, če je Avstrija zapirala Srbiji vsa vrata in hotela zavladati v Solunu, so gospodarske tendence pri tem očitne.

Dokler bodo na svetu taka nasprotja, so konflikti med državami neizogibni; a dokler so možni internacionalni konflikti, je možna vojna.

Ako je mogoče uresničiti sistem, ki odstrani take konflikte, dobi trajen mir najmočnejšo garancijo. Tak sistem pa daje socializem, ki postavlja za gospodarstvo dvojne glavne načele:

- 1.) Produkcija za potrebo, ne pa za profit;
- 2.) Internacionalna organizacija produkcije in distribucije.

V takem sistemu morajo izginiti gospodarski konflikti. Na mesto profitarskih nasprotij stopi solidarnost gospodarskih interesov. Vsa družba mora tedaj naravno stremeti za tem, da se producira dovolj za zadoščenje vseh potreb, da se pravično in učinkovito uredi razdeljevanje produktov, da se odpravi vsako nepotrebno delo, potrebno pa organizirano na najuspešnejši in najpravičnejši način in da ostane skupinam in posameznikom vsa svoboda, kolikor je ni treba omejiti zaradi skupnih interesov.

Če bi imeli na svetu tak sistem, pa bi se vendar narodi poklali med seboj, bi se Mefistofeli lahko ro-

gali socialistom in pravili, da socializem ne prinaša miru. Te pravice pa nimajo, dokler se napenjajo na vse kripelje, da bi preprečili uresničenje socializma in dokler obstaja socialistični sistem le v ideji.

Dajte socializmu priliko, da more pokazati svojo vrednost. Če tedaj omaga, se mu boste lahko rogali toliko, da popokate od smeha. Toda te zabave ne boste imeli, ker ne more biti boja, kjer ni razlogov zanj; in socializem, ki je solidarnost interesov, ne daje prilike za interesne konflikte.

Seveda ne apeliramo na junake topega konservatizma in rakovega nazadnjaštva. Nesposobni so, da bi si predstavili sploh kakšno novo uredbo na svetu, kaj še povsem preurejen svet. Naš poziv velja tistim, ki so najbolj interesirani, da zavlada splošna, torej tudi gospodarska pravičnost; to so delavci, za katere ne more imeti svoboda v kapitalistični družbi nikdar širokega pomena. Kdor mora prodajati svojo delovno moč, je vedno v nevarnosti, da ne najde trgá zanj in ostane brez zaslužka. Svoboda je pa brez kruha skrajno problematična reč.

Na delavstvu je torej ležeče, da prodre s svojim študiranjem do jedra socialnih vprašanj, da se organizira in si s tem pridobi moč, da se emancipira in izkriči pot do cilja, ki pomeni v resnici blagostanje, trajen mir in zdravo kulturo.

Španske zmede.

Španija je ena tistih maloštevilnih dežel, ki so ostale nevtralne tekom vse vojne. Vsaj oficijelno je bila nevtralna, kajti če bi se stvarno preiskalo vse, kar se je po raznih deželah godilo tekom zadnjih let, bi se pokazalo, da ni bila ne ena popolnoma nevtralna. A po pravici se ne bi moglo zaradi tega nobeni nič očitati, kajti nevtralnost se na papirju lahko prav lepo opisuje, praksa pa ima vedno drugačne zakone kakor teorija. Vsaka vojna posega večalimani v interese drugih narodov, tudi če so geografično oddaljeni od vojnega pozorišča. V zadnji vojni pa je bil ves zemeljski svet bojišče in zlasti vojskovanje na morju je šlo tudi nevtralnim narodom za kožo. Že vsled tega je nezmislno pričakovati, da se bo katerikoli narod vedel tako, kakor da bi mu bilo vseeno, kaj se godi izven njegovih meja. Spomnimo se nadalje, da se tudi narod sam v sebi loči po razredih, strankah i. t. d., vsled česar nastajajo razne medseboj nasprotne simpatije in antipatije, ki jih večinoma določajo interesi. Posledica tega je bila, da so v enem in istem narodu nekateri elementi želeli zmago, drugi pa poraz centralnih sil. Od take želje pa ni daleč do akeije. In če se naposled še prevdari, da dejanja, ki izvirajo iz popolnoma nevtralnega naziranja, vendar s svojimi učinki lahko koristijo ali pa škodujejo eni ali drugi bojujoči se stranki, tedaj moramo reči, da je vse govorjenje o faktučni nevtralnosti v dobi svetovnih interesov in najtesnejših mednarodnih stikov približno toliko vredno kolikor mlatiti prazno slamo.

Ali oficijelno je bila Španija nevtralna. Diplomatične stike je vzdržavala z državami obeh strank, svoje vojske ni imela na nobenem bojišču in njena

vlada ni očitno podpirala ne ene ne druge skupine. Po naukih gotovih teoretikov bi moralo biti na Španskem vsaj relativno prijetno življenje. Dejstva pa govore drugače.

Španija je imela tudi tekom vojne mnogo notranjih razprtij in vsakovrstne nemire popolnoma revolucionarnega značaja. Ima jih tudi sedaj. V glavnem mestu Madridu je razglašeno obsedno stanje in vojaki patrolirajo po ulicah. V pokrajinah Lerida in Katalonija so suspendirane ustavne pravice, to se pravi, da je uvedeno izjemno stanje. Vlada je suspendirala parlament. Po raznih krajih so velike stavke, katerih obseg pa ni dovoljno znan, ker skrbi cenzura za to, da ne izve zunanji svet več, nego je vladi ljubo.

"Trublji" torej lahko nastajajo tudi brez vojne. Seveda ni to nikakršno novo odkritje, ampak skoraj da je treba to specialno omenjati in podkrepljevati z zgledi, odkar se je začela vsiljivo širiti teorija, da nastajajo konflikti le iz mednarodnih razmer in da se mora na svet vrniti nekaj kakor paradiž, kadar preneha vojna.

Tiščati glavo v pesek je vedno najslabša politika. Prvi pogoj vsakega zboljšanja razmer in vsakega napredka je spoznanje resnice. Tudi španski dogodki spadajo med tiste, ki morajo služiti kot nauk. Pokraj vsega zunanjega miru je v deželi več en nepokoj. Nikakršni boljševiki ne vladajo tam. Noben vojaški poraz ni postavil vseh razmer na glavo in povzročil splošne zmede. Pa vendar je v deželi izjemno stanje, parlament je suspendiran in vlada ima očitno večje skrbi, kakor jih priznava.

Nekateri ljudje so že pozabili, da so se take reči godile tudi pred vojno. Drugi so mislili, da jih vojna pokonča, s tem, da napravi iz vsakega naroda takorekoč eno familio. Prezrli pa so, da so tudi v obitelji lahko neenakosti, nasprotja in razprtije. Španci n. pr. so taka familio. Njih delavci zahtevajo gotove pravice. Njih kapitalisti hočejo imeti vse privilegije zase. Vlada sluti nevarnost od obeh strani. Rada bi ohranila vago na kakšen način v ravnovesju. Kapitalistov se ne upa užaliti, delavce mora pa vendar nekako potolažiti. Zato išče 'srednjo pot', izdelava nekoliko delavskih zakonov in jih predloži parlamentu. Ampak ta ne mara srednje poti. Njegova večina zastopa kapitalistične interese in odklanja vsak kompromis. Delavci, ki vidijo, da ne dosežejo na ta način niti malenkosti, se poslužijo svoje moči tam, kjer jo imajo. Tako gre vse logično svojo pot, a posledica je zmešnjava, kajti kjer so interesi nasprotni, je nemogoča harmonija.

Kakor je na Španskem, je pa tudi drugod in bo povsod, dokler se ne doseže harmonija z izravnanjem nasprotij.

V naši družbi najdemo nasprotja raznih vrst. Glavna so pa razredna nasprotja. Druga deloma izvirajo iz njih, deloma postajajo nevarna, ker služijo prvim. Nekatera bodo morda večno obstajala in povzročala boje, ki pa ne morejo imeti nevarnih rezultatov. Zato se na primer ni treba baviti z razlikami okusa, kadar se uvažujejo socialni in internacionalni problemi.

Na vsak način in prav resno se pa morajo vsotštevati razredna nasprotja, ki pomenijo največji problem modernega sveta. Ob belem dnevu sanjajoči navivneži so mogli misliti, da izgube ta nasprotja v vojni svojo pot. Problematičarji se lahko ukvarjajo kakor Sisifos z neplodnimi poizkusi, da ohranijo razrede, pa ustvarijo solidarnost med njimi. Kdor pa razume, da pomenijo razredi sami po sebi nasprotja, ne bo eksperimental z volkom in kozo, hoteč nasititi prvega in ohraniti drugo celo.

Razredi morajo izginiti — to je edini način rešitve. Za vso družbo in za vse njene člane morajo gospodarski interesi postati enaki. Le v taki enakosti izginejo nasprotja in konflikti, in harmonija nastane tedaj sama od sebe. Dokler pa obstoje razredi, bodo tudi razredni boji. Tega ne prepreči ne pridiga ne sila. S poskusi potlačanja in zatiranja se razredni boji le zavlečejo in poostre.

Narodno sovražstvo.

Vojna je na vseh koncih sveta poostrila in zastrupila narodna nasprotja in razni elementi so sistematično gojili in podžigali te čute. Razumeti ta pojav ni težko. Sovražstvo je del človeškega bitja, dedščina iz pradavnih, živalskih dob, in tudi v najplemenitejši duši ni popolnoma zatrto. Če ne sovraži človek nobenega drugega človeka, sovraži vendar gotova dejstva, lastnosti, institucije. Tak človek vsaj ve, zakaj da sovraži. To se pa ne more reči o vseh ljudeh. Potreba sovražstva se oglašča v marsikom prej nego dobi sovražstvo svoj predmet. Vojna, ki ustvarja razne tabore, pa daje prav takim nejasnim čutom jasnejše objekte. Kar je na nasprotni strani, se tedaj sovraži, za opravičenje in olepšanje se pa temu pogostoma pravi patriotizem.

Vse to je zelo razumljivo. Brez težav se lahko razlagajo vsi ekscesi tega nacionalnega antagonizma, ki je šel tekom vojne ne v eni, ampak v vseh deželah v klasje. Toda razumeti se ne pravi odobravati. Če je to, kar razumemo, slabo, je treba razumevanje porabiti za uspešnejši boj proti slabemu. In danes, ko se kaže na mnogih straneh očitna tendenca, da bi se narodno sovražstvo čim močneje vkoreninilo in ovekovečilo, je treba z vso odločnostjo nastopiti proti temu stremljenju, ki hoče pahiti človeštvo nazaj v barbarstvo.

Evangelisti trajnega sovražstva pač ne morejo pričakovati popolnega uspeha. Če se le nekoliko ozro po zgodovini, lahko spoznajo, da je vsak tak trud jalov. V časih, ko niso bili narodi nič drugega kakor šahove figure v rokah vladarjev, so se nacionalne simpatije in antipatije menjale na ukaz, kakor so se menjali kraljevi ali cesarjevi interesi. To še ni popolnoma izginilo; le nekoliko ublažilo se je, kolikor se je zaveš in politična moč narodov pomnožila. Menjajo se pa simpatije in antipatije tudi v teh izpremenjenih razmerah. Koliko časa je minilo od burske vojne? Na življenje in smrt so se Buri tedaj bojevali proti Angležem; v zadnji vojni so z vso lojalnostjo stali na strani Velike Britanije. Rusko-japonska voj-

na je še v svežem spominu. Vodila se ni le na bojiščih. V časopisih ni bilo nič manj boja in državniki so se med sabo grdili, da se je vse kadilo. Par let je minilo, in Rusija in Japonska sta postali zaveznici, njihju ministri so si pa delali komaj verjetne komplimente. Balkanska vojna daje enake zglede. In Zedinjenim državam ni treba iskati pouka v tujini. Poročile so se iz revolucije proti Angliji; sedaj so pa Angleži v Mount Vernonu polagali vence na grob rebela Washingtona.

Površnemu opazovalcu se zdi vse to kakor zmešana štrana. V njej je pa vendar nit, ki se večasi skrije, a ni nikjer pretrgana. Skozi vsa sovraštva in vse aliance gre večasi manj večasi bolj jasno stremljenje po razširjenju solidarnosti in tesnejši zvezi. Ob primernih prilikah govore državniki in pišejo listi o "dedičnih sovražnikih"; v realnosti ni nobeno sovraštvo večno in marsikatero izgine tako hitro, da učinkuje kakor pravo presenečenje. Če more na ta način izginiti sovraštvo med dvema narodoma, ni nobenega večnega razloga, da ne bi izginilo med vsemi.

Zakaj pa naj bi se tudi gojilo? Kje je dobiček nacionalnega sovraštva?

Človeštvo obstoji iz različnih narodov. To je naravno dejstvo in se ne more izbrisati z nobeno ideologijo. Ali vsi narodi skupaj so vendar človeštvo; kot determinirana celota imajo tudi skupne interese in čut te skupnosti sicer lahko zaspi, ne more pa umreti.

Cela vrsta skupnih interesov bi se lahko naštel. Najglavnejši so gospodarski. Vse človeštvo ima enake interese na tem, da bi se mu dobro godilo, da bi pridobilo vse, česar potrebuje za ugodno življenje in da bi uživalo vse pridobljeno. Razdejanost človeštva v tisoč raznih gospodarskih skupin je največja ovira njegovega boljšega življenja; prijateljstvo narodov, ki je pogoj za realiziranje gospodarske solidarnosti, je vsled tega važen faktor vseobčega blagostanja.

Preroki sovraštva pa radi prezirajo "nizke" gospodarske elemente in se postavljajo na "kulturna" tla. Nacionalni boj zahteva izključenje vsega nasprotniškega znanstvenega, literarnega, umetniškega dela. Na Nemškem naj pride Shelley, Wilde, Shaw, Anatole France, Massenet, Debussy na indeks, v Ameriki pa Kant, Heine, Hauptmann, Klimt, Strauss i. t. d.

Uboga kultura! Ko jo bombastično izrekajo, pozabljajo njeni adepti, da je sovraštvo samo po sebi zanikanje kulture in da more kultura le ob solidarnem delu cveteti in postati velika. Vse nove kulturne pridobitve se opirajo na že izvršeno delo. Za visoko stanje današnje kulture imajo Asirci in Babilonci in Egipčani in Rimljani in Grki toliko zaslug kolikor sedaj živeči narodi in njih talenti in veleumi. Kjer so oni nehali, so dalje zidali tisti, ki so prišli za njimi in le tako se nadaljuje in dopolnjuje kulturna stavba.

Čim več je sodelovanja, tem uspešnejše in popolnejše je kulturno delo, ki je last vsega človeštva. Komur ni kultura prazna beseda, mora zaradi tega pomagati, da se odpravijo ovire kooperacije, in kjer naleti na nacionalno sovraštvo, ga ne sme podpihovati, temveč ga mora brisati po najboljših močeh.

Vojna je destruktivna. Uničila je neznansko mnogo materialnih, pa tudi mnogo idealnih vrednosti. Mir mora biti konstruktiven. Zadovoljiti se pa ne sme s tem, da popravi njive, da spravi rudnike v red, reorganizira železnice in zgradi uničene hiše na novo; tudi idejno polje potrebuje rekonstrukcije. Vojna je premagala to in ono. Premagati se mora na posled tudi vojna sama. To bo doseženo, kadar n oстане za njo nič drugega kakor spomin in bo po pravljena vsaka škoda, ki jo je povzročila. Med te spada tudi narodno sovraštvo, ki ga mora nadomestiti vzajemno zaupanje, prijateljstvo in solidarnost. In za to je treba dela.

Irsko in druga vprašanja.

V pondeljek je prišel v Chicago dr. McCartan in se odtod odpeljal v New York. V Ameriko prihaja mnogo Ireev, ali McCartan je med njimi izjemen mož; tukajšnji Irei so ga pozdravili kot oficelnega zastopnika irske republike. Ta država obstoji doslej bolj na papirju, kakor v resnici. Po dejanskem položaju pripada Irska še vedno Veliki Britaniji; formalno pa je razglašena irska republika in njeni reprezentanti skušajo, da jo spravijo v življenje. Apelirali so na mirovno konferenco, da ji prizna sedež. Obrnili so se do ameriške in drugih vlad, da priznajo irsko neodvisnost. Našli so simpatično podporo v kongresu Zedinjenih držav. Ljudje, ki so smatrali zborovanje irskega kongresa, razglas irske neodvisnosti in imenovanje irske vlade za predpustno šalo, začenjajo resno gledati in postajajo radovedni, kaj bo iz tega.

Sedanja faza irskega pokreta je resnično zanimiva. Nekoliko spominja na ločitev Norveške od Švedske, ki se je izvršila po enostavnem sklepu norveškega parlamenta in je potekla brez prelivanja krvi, ker so bili na Švedskem dovolj pametni, da so priznali, kar so Norvežani sami zase sklenili. Švedom ni bilo nikdar treba obžalovati tega; oba naroda sta postala dobra sosedu in iz tega se je razvilo prijateljstvo, kjer so bili prej le spori.

Prijetno bi bilo, če bi se vsi konflikti reševali na tak način, in tudi irsko vprašanje bi najenostavneje izginilo s sveta, če bi Angleži ravnali tako, kakor so svojčas postopali Švedi. Ali kjerkoli so spori, je treba računati z mišljenjem obeh strank, in le malokdaj se zgodi, da prepusti vsak del drugemu, da si izbere svojo pot. McCartan je velik optimist in pričakuje, da se bo Anglija na posled elegantno umaknila. Deslej pač ni mnogo znamenj, da se to zgodi, ali če bečejo Irei biti res sami zase, bi bilo to najfinejše, kar bi Anglija mogla storiti. Tudi v tem slučaju bi bila naravna posledica, da bi se med Angleži in Irei razvilo odkritosrčno prijateljstvo, ker imata obe deželi toliko skupnih interesov, da sta neizogibno navezani druga na drugo.

Takih vprašanj, kakršno je irsko, je pa še mnogo na svetu, in za vsa velja to, da je neprtajeno priznanje samoodločevanja najboljše načelo. Stremjenje po nadvladavanju je dedščina preteklih časov in

je v nasprotju s pojmi demokracije, pa tudi s pojmi prave civilizacije. To stremljenje nima vedno narodne barve; najmočnejše se izraža v razredni hegemoniji. Vsakdo razume, da ne potrebuje Rockefeller svojega bogastva in da ne bi mogel nikdar porabiti najskromnejših obresti svojih neštetihi milijonov, tudi če bi zapravljal kakor deset kraljev Ljudevitov. Čemu torej neprenehoma pomnožuje svoj ogromni kapital? Odgovor je ta, da razširja in utrjuje z naraščanjem bogastva svojo vladno. Vedno večje množice ne le delavstva, ampak tudi srednjih ljudi in manjših kapitalistov prihajajo v njegovo odvisnost. Če hoče, lahko pospeši ali ustavi produkcijo. V šolah, uradih, parlamentih se mora vpoštovati njegova volja. V njegovih rokah se koncentrira moč; v srečo se čuti vladarja.

Če je rimski gladiator, sam suženj, v borbi za zabavo podivjanega občinstva, porazil svojega nasprotnika v pesek, se mu je zalesketalo v očeh, ko je postavil premaganemu nogo na prsi, čes: V svoji oblasti te imam! Enako čuvstvo živi v kralju, ki se zaveda, da mu je toliko milijonov ljudi podložnih, in v finančnem magnatu, ki vidi cele industrije s trumami ljudstva sebi pokornih, od njega odvisnih.

Silno živ je ta instinkt, ki je porodil avtokracije in gospodarske despocije; iztrebiti ga pa ni mogoče s teorijami in nauki, ampak institucij je treba, v katerih postane brezmočen, vsled česar sčasoma lahko zamre.

Morda se reši irsko vprašanje tako, kakor si mislijo irski republikani, in hvalevredno bi bilo, če bi se to zgodilo z mirnim pobotanjem. Ali če pojde tako, se bo lahko reklo, da je to izjema; pravilo je, da se mora pravica bojevati in da zmaga le tedaj, če se lahko opira na zadostno moč.

Odkod konflikti?

Med Italijani in Jugoslovani se neprenehoma ponavljajo konflikti, in italijanska propaganda se trudi v potu svojega obraza, da bi zvalila vsako krivdo na Jugoslovane. Mi nismo prišli še le letos na svet in smo imeli z italijanskimi agitacijami že marsikakšno izkušnjo, zato tudi vemo, kako je soditi te istorije o ovi, ki kali ubogemu volku vodo. Za "hudobnost" Jugoslovani je pač značilno, kako postopajo italijanski poveljniki v zasedenih jugoslovanskih krajih. Fakt je, da je italijansko vojaštvo dobilo pri podpisu premirja z Avstrijo, katere sploh več ni, nalog, da zasede gotove kraje iz vojaških razlogov. Popolnoma jasno je, da je šlo le za provizorično okupacijo, kajti italijanske meje so danes de jure še tam, kjer so bile pred vojno. Kaj se ima v tem izpremeniti, se mora šele določiti na mirovni konferenci ali pa s kakšnim razsodiščem. Italijanska okupacijska armada je — vsaj za sedaj — na tujem ozemlju. Toda kamorkoli prihaja, se vede kakor na svojem. Vsak kapitanček spušča frazaste govorance v takem smislu, kakor da anektira dotični kraj v imenu svojega kralja in z ljudmi, ki ne padajo pred to izmišljeno suverenostjo na kolena, se postopa kakor s hudodelci. Gospodje so sicer uvedli najbolj avtokratično cenzuro, čemur se

ni čuditi, ker ni doma nič bolje, ali kljub temu niso mogli popolnoma zadušiti resnice, in ta kaže, da postopajo italijanski okupacijski soldati prav tako, kakor je včasih postopala Avstrija.

Jugoslovani imajo kri v žilah, ne more se pa trditi, da nimajo možganov v glavi. Toliko pač razumejo, da se ne bi mogli vojaško upirati vsej zavezniški sili in že zaradi tega ne iščejo konfliktov z zavezniki, ne glede na to, da so bile jugoslovanske simpatije tekom vojne na zavezniški strani in da so te simpatije imele tudi realno vrednost. In ker jim tudi mednarodna situacija ne more biti trdno zapečatenjena knjiga, je logično, da ne bodo svojevoljno podvzemali korakov, ki bi jih mogli svetu pokazati kot krivce. A vendar prihaja do konfliktov. To pomeni, da postajajo ti konflikti zaradi postopanja močnejšega neizogibni; močnejši pa so v sedanjem položaju Italijani.

Vse to nam je skrajno neugodno, zlasti ker vemo, da bi Italijani in Jugoslovani prav lahko živeli v prijateljstvu. Za to imamo dovolj dokazov v preteklosti. V Trstu, kjer so bili nacionalni boji v takozvanih višjih krogih vedno najbolj vroči, so delavske mase—in v Trstu so mase delavske—živele v lepi solidarnosti. Na javnih shodih se je govorilo italijansko in slovensko, poslanec Pittoni je podpiral Slovence v njihovem boju za šole, v Delavskem domu so bile italijanske in slovenske delavske organizacije pod eno streho, in čimbolj se je delavsko gibanje dvigalo, tembolj se je utrjevala solidarnost obeh narodnosti. Če je bilo mogoče to pod avstrijsko vladno, ki je živela od nacionalnih hujskarij, bi bilo to še bolj mogoče v svobodi. In če bi imela italijanska vlada resnične interese svojega naroda pred očmi, bi skrbela za to, da se utrdi prijateljstvo z Jugoslovani, ki bi z veseljem stisnili ponujeno roko.

Ali treba je tudi povedati, da je prijateljstvo le tam mogoče, kjer je pravičnost. Zaradi tega je vsa aneksionistična politika nesmiselna. S podjarmljenjem se delajo iz narodov sovražniki. To je psihološki resnica, neizpremenljiva resnica. Italija ima v svojih mejah dovolj revolucionarnega elementa. Ali ga hoče pomnožiti z enim milijonom Jugoslovani, iz katerih bi sicer lahko napravila prijatelje?

Če bi Italija dobila, kar zahteva in do česar nima nobene pravice, in če bi hotela tam vladati, bi morala napraviti iz anektiranih jugoslovanskih krajev vojaško kolonijo; kajti naravno je, da bi to ljudstvo le tako dolgo ubogalo, dokler bi bilo prisiljeno. In za krotitev take večine bi bilo treba že precej bajonetov. Ali misli signor Orlando, da bi to pospešilo red v pravi italijanski domačiji?

Ne govorimo kot sovražniki Italije, ker nismo nikdar bili njeni sovražniki, temveč kot Jugoslovani in iskreni prijatelji italijanskega naroda. Naj dobi vsak svoje in iz dveh sosednih narodov postane kmalu dvoje neločljivih tovarišev. To se pa doseže tem prej, čim prej se prenehajo provokacije, ki zbujajo težko premagljivo bridkost v srehi. Italijani naj bi imeli pred očmi, da niso bili v okupirane kraje poslani kot Italijani, ampak kot del zavezniške armade, pa naj bi se vedli nevtralnno. Trganje jugoslovanskih zastav, deportiranje jugoslovanskega prebivalstva,

zapiranje jugoslovanskih zaupnikov in celo krvavi čini so pa veter, iz katerega, če je preobilo posejan, zraste vihar. Želeli bi, da ne pride do tega. Zato smatramo za svojo dolžnost svariti, dokler je čas.

Kompanija črnih intrigantov.

Medtem ko so se Jugoslovani bojevali za demokratsko združitev na podlagi narodnega samoodločevanja, je Pašić s peščico staroradikalcev zvičajno delal načrte in intrigiral z edinim namenom, da se razširi oblast srbske vlade in Karagjorgjevićeve dinastije preko vseh jugoslovanskih krajev. Njegov pravi cilj ni bil nikdar nič drugega kakor Velika Srbija; pripravljen je bil napraviti kakšno koncesijo imenu, nikakor pa ne stvari.

Pašićevo prizadevanje je bilo v nasprotju z načelom narodnega samoodločevanja. Bil bi se pa formalno prilagodil kakšni proceduri, ki bi navidezno dala ljudstvu besede, če bi imel garancijo, da sklene ljudstvo natančno to, kar želi on. Dogodki so pokazali, da je svobodna volja jugoslovanskega ljudstva različna od Pašićevih reakcionarnih, pruskih idej. Ko so se Hrvati in Slovenci rešili Avstrije, so si ustanovili svoje avtonomne vlade in njih očitni namen je bil ta, da ostane tak provizorij, dokler ne dozore razmere tako daleč, da more ljudstvo na demokratičen način izvoliti ustavodajno skupščino, ki bi določila ustavo nove države in obliko njene vlade.

Po znamenjih je bilo videti, kakšen rezultat bi se mogel pričakovati, če se izvrše take volitve. Tako je po razglasu neodvisnosti so se po Zagrebu in Ljubljani razlegali klici "Živela jugoslovanska republika!" Ta ideja ima nedvomno globoke korenine v narodu. Tudi v političnih strankah ima očitno večino. Za republiko so vsi socialisti, na Hrvaškem je zanjo kmečka in starčevičanska stranka nedvomno, zdi se pa, da tudi vsaj znaten del koalicije. Na Slovenskem je Slovenska ljudska stranka načeloma za republiko. Mala peščica monarhistov Tavčarjevega kalibra ne šteje veliko vpričo take večine.

Toda republika ima svoje pristaše tudi v Srbiji. Ne le da so zanjo socialisti, ampak med kmeti, med inteligenco in zlasti med omladino je velik del republikancev.

Vse to je za starega lisjaka Pašića kislo grozdje. V teh razmerah ne bi bilo od ustavodajne skupščine pričakovati tistih rezultatov, ki so njegov imperialistični ideal.

A tudi strogo centralistična ideja, s katero bi Pašić rad utrdil reakcionarno vladno in belgradsko hegemonijo, ni našla odmeva med Slovenci in Hrvati, ki so se bojevali za to, da se združijo s Srbijo, ne pa da se ji podvržejo. Klici po federativni republiki so bili tako glasni, da jih je Pašić moral razumeti.

Nikola pa ni mož, ki bi umaknil svoje kaprice narodovi volji. Smatra se za jugoslovanskega Bismarcka, za železnega moža, ki ima pravico zmesiti iz ljudstva, kar je njemu všeč. Ko je spoznal situacijo, je takoj začel ugibati, kako bi ustvaril zagato za Slovence in Hrvate in jih ugnal v kozji rog. Spretno je

intrigiral v tej smeri, da ne bi bila jugoslovanska vlada v Zagrebu priznana od zaveznikov in njegova zahrbtna igra se je posrečila. S tem so bili Slovenci in Hrvati postavljeni pred alternativo: "Ali naj trpe, da se bo z njimi ravnalo kot s sovražniki, kar v resnici niso bili, ali pa naj poiščejo zaščito v Belgradu.

Odločili so se za drugo. Povsem očitno pa so tudi to od svoje strani smatrali za provizoričen korak. Zahteva, da ukrene vse definitivno ustavodajna skupščina, je ostalo v veljavi.

Pašić je pa vendar za enkrat dosegel, kolikor je želel in več kot je menda mislilo Narodno Veče v Zagrebu. Od tega časa je začela belgrajska vlada postopati, kakor da je definitivna in kakor da je Srbija anektirala ostalo Jugoslavijo. V hrvaške in slovenske kraje je bilo razposlano srbsko vojaštvo; uradniki se nastavljajo in odstavljajo, brez vsakega obzira na mišljenje ljudstva. To avtokratično postopanje izziva odpor in oglasili so se že zelo energični protesti.

Medtem se pa Pašić in Pašićevci trudijo, da ustvarijo v deželi *fait accompli*, tako da ne bi preostala ustavodajni skupščini nobena možnost za kakšno izpremembo. Celotno idejo ustavodajne skupščine bi radi falsificirali s tem, da bi kot njeno jedro služila sedanja srbska skupščina, kateri bi se iz ostalih krajev dodale le nekakšne delegacije.

Za te avtokratične namene izvršujejo Pašićevci veliko propagando, ne le doma, ampak tudi v tujem svetu, zlasti v Ameriki. In kljub silni bedi v domovini imajo reakcionarji dovolj denarja za to intrigantsko agitacijo.

Nekaj časa so služili temu črnemu delu "Srpski dnevnik" in nekoliko drugih Pašićevih glasil. Zdaj so Pašićevi agenti našli svojo pot tudi do nekaterih slovenskih listov, pred vsem do onih, pri katerih komandirajo slovenski Rasputini in njegova žlahta. Odtod izvira vse zaletavanje v republičansko gibanje in v jugoslovansko demokracijo, vse hudodelsko obrekovanje, vse pijano zmerjanje in vse zahrbtno spletkarenje.

Tolpa ljudskih sovražnikov, aspirantov na kraljevske službe, se je vdinjala Pašićevi reakciji, brez obzira na to, da stoji narod v stari domovini skoraj ves proti tem temnim namenom. Za sredstva jim ni treba skrbeti, kajti Pašićevi intriganti so bili za take namene vedno radodarni.

Mračnjaki se pa zelo motijo, če mislijo, da bodo ubili demokratično idejo in zatrli demokratično delo med Jugoslovani. Ljudje, ki niso ganili z mezinem, ko je bilo treba na vseh koncih in krajih dela, so naenkrat agilni, ko opazujejo, da se je ljudstvo zdramilo. A vse njih kampanje nimajo drugega namena, kakor da bi pahnili narod nazaj v temo in ga odvrnili od dela, katerega se je lotil.

Nepošteni zgagarji se bodo kruto urezali. Njih neumnih groženj se nihče ne boji. Moč Pašićevih žandarjev ne sega tako daleč, da bi bilo treba trepetati pred njimi, ljudstvo pa tudi ni več tista neumna čreda, ki bi slepo drvela za kozlom. Prišel pa bo čas, ko bodo vse njih infamije razkrile, kajti v naši dobi se najde luč tudi za najtemnejše kote.

Zanesljiva poročila.

Po različnih velikih listih je bilo dne 24. februarja čitati senzacionalno vest, da je francoski maršal Joffre in general Pellet, vsak s svojim štabom, prišel v Prago, da je bil prvi imenovan za štabnega šefa češkoslovaških sil, da vodi češkoslovaško armado proti Nemčiji in da je vsa Nemčija razburjena zaradi češkega prodiranja proti Saksonski. Upozarjali pa so na to vest naslovi z največjimi črkami in primernimi podnaslovi.

Stvar je izgledala bolj zagonetna kot najbolj misteriozne "drame", ki jih kažejo v dolgih serijah po kinematografskih gledališčih, da napenjajo najprimitivnejšo radovednost gledalcev. Da bi bila vest razumljiva, bi moralo biti med Nemčijo in Češkoslovaško vojno stanje. O tem ali pa o kakšnem velikem konfliktu, ki bi mogel povzročiti vojno, ni bilo nič čitati. Kakšen spor je nenadoma padel iz neba? Zakaj prihaja francoski maršal voditi češko armado? Kaj se skriva za vsem tem?

Večini ljudi so časopisi čtivo za trenotek. Nekateri se ob senzacijah vestih prijetno razburjajo, ali kadar je list prečitani, je njega vsebina že pozabljena. Izmed tiste manjšine, ki hoče iz časopisja kaj izvedeti, so nekateri še par dni iskali nadaljne vesti, ki naj bi pojasnile uganko. Iskali pa so zaman. O češki ekspediciji na Saksonsko ni bilo nobene besedice več.

O senzaciji, ki se je razblinila kakor cigaretni dim, ne bi bilo vredno razpravljati, če ne bi bil to eden tistih slučajev, ki najbolj očitno kažejo, kako nezanesljive so časniške vesti. Kdor smatra časopisje za sredstvo pouka o tekoči zgodovini, naletava vsak dan na taka poročila, pojavljajoča se kakor kometi in izginjajoča kakor kometi. V listu je omenjen ne- navaden pripetljaj. Čitatelj očita sam sebi, ker ni opazil predzgodovine dogodka; a da popravi zamudo, kolikor mogoče, preiskuje vsako vrstico prihodnjih izdaj, da izve, kako se je stvar razvila in da najde kje ključ za razumevanje. Ali vse zaman. Stvar se ne razvija ne naprej ne nazaj, nima nikakršnih posledic, in kdor ni medtem že pozabil nanjo, si morda reči, da se sploh ni mogla zgoditi.

Večina pa je pozabila, in prav na to so špekulirali senzacionalistični korespondenti, katerim je tisk business in nič drugega ne.

Občinstvo pa je izročeno temu brezvestnemu poročanju na milost in nemilost: in delavstvo je tisto čitateljstvo, ki je s temi metodami najbolj zavajano. Svet je velik in zbiranje in objavljanje vesti more biti le delo velike organizacije, ki pa je v našem sistemu predvsem odvisno od kapitala. Če bi hotelo delavstvo vedeti resnico, bi si moralo tudi za ta namen ustvariti organizacijo. Izdajateljji, uredniki in poročevalci listov bi morali biti njegovi zaupniki prav tako kakor uradniki delavskih organizacij. Z ozirom na število delavcev, ki kupujejo in čitajo časopise in ki bi morali biti interesirani na tem, da poznajo resnico, ne bi bila to težka reč. Ako bi vsak delavec, ki sega po kapitalističnih listih, zamenjal to navado z naročanjem delavskih listov, bi se stvar kmalu izpreobr-

nila; kapitalistični listi bi postali majhni, delavski pa veliki. Tedaj bi lahko imeli svoje poročevalce na vseh koncih in krajih sveta in delavci bi dobivali izvirna poročila, na katera bi se lahko zanašali.

To je eden nujnejših pogojev socializma, ki pa je ravno v Ameriki najbolj zanemarjen. Zavedno delavstvo hoče osvojiti ves svet, da ustanovi na njem pravične socialne razmere. Kako naj to doseže, če ne zna osvojiti javnega mnenja in si pridobiti zanesljivega spoznanja dogodkov? Vse velike besede o boju zoper kapitalizem so gledališko grmenje, dokler podpira delavstvo najmočnejše sredstvo kapitalizma, namreč kapitalistični tisk, in si ne ustvari časopisja, ki bi bilo močnejše od nasprotniškega.

Drobno pisemce iz Trsta.

Dne 20. decembra 1918.

Tudi to pot sem prisiljen biti kratek, ker sem izvedel šele v poslednji uri, da mi bo mogoče vam poslati malo poročilec. Sicer pa ni niti posebno važnih dogodkov, ki bi bili vredni, da bi se o njih poročalo. Da se pa gode tudi pri nas vsakdanje reči v enaki meri in enakovredne kakor po vseh drugih krajih, ni nobenega dvoma. Toda te ne spadajo, po mojem mnenju v današnji dnevnik. Na svetu, a zlasti v svetovni politiki in v socialnem gibanju se gode prevelike stvari, da bi bilo sploh vredno se pečati z dnevnimi skrbmi malega in velikega meščanstva.

Tržaški "Ljudski oder" je pričel zopet z delovanjem. Upajmo, da mu bo mogoče nadaljevati plodonosno kulturno delo in da mu ne bodo delale italijanske oblasti nobenih ovir. Vsaj to pot mu jih niso delale. Predavala je namreč pisateljica Marija Kmetova o slovenski moderni. Prvo predavanje je bilo v torek, 10. t. m., dočim je bilo drugo in zadnje v torek, 17. t. m. Obe predavanji sta bili izredno bogato obiskani od strani vseh slojev tržaškega slovenskega prebivalstva, ki je bilo predavateljici opravičeno hvaležno za lep duševni užitek in za zlate nauke. Med prvim in drugim predavanjem se je zgodila ona velika katastrofa, ki nam je vzela za vedno iz naših vrst pesnika-pisatelja in sodruga Ivana Cankarja. Zaradi tega in pa zavoljo dejstva, da je tvoril in tvori še vedno Cankar z Župančičem srebrni vrelec slovenske moderne literature, je bilo posvečeno drugo predavanje Župančiču in Cankarju. Pred predavanjem je pa imel sodrug dr. Ferfolja, predsednik "Ljudskega odra", spominski govor o pisatelju in človeku Cankarju, ki je kot velik in zvest prijatelj našega društva še pred kratkim predaval v tržaškem domu. Govor dr. Ferfolje je poslušalo občinstvo stoje z globokim in grenkim občutkom, da nam je vzela kruta usoda nekaj, česar ne dobimo nikdar več, in da je nastala v slovenski literaturi praznosta, ki je ne bomo tako kmalu izpolnili. "Ljudskemu odru" in pisateljici Kmetovi vse priznanje in hvalo. — Nihče ne ve, kako se bodo razvile tržaške razmere za Slovence. Zato se nam ne zdi napačno, ako trdimo, da je sveta dolžnost vseh tržaških Slovencev, ohraniti v življenju in v sposobnosti za resno delovanje dve največji

in najpomembnejši tržaški kulturni društvi t. j.: Ljudski oder in Dramatično društvo.

Poslednje je tudi že pričelo, po dolgi trnjevi poti, s svojim kulturnim delom. Dosedaj smo imeli v gledališni dvorani Narodnega doma več prireditev in vse z zelo dobrim uspehom. Sezona je bila otvorena z večerom, kjer je nastopilo v deklamacijah in pantomimah skoro vse gledališko osebje. In sicer z dobrim uspehom. Nadalje se je igrala komedija "Moral", komedija "Vrag", drami "Nepošteni" in "Tuji kruh". Te dni pa bomo imeli priliko gledati igro "Zemljo". V splošnem se igra precej dobro, za kar gre posebna hvala neumorno delavnemu režiserju in globokemu umetniku Skrbinsku, ki pripravi vsako uprizoritev z zares skrbno ljubeznijo do slovenskega gledališča. Obisk pri predstavah je jako dober, v največ slučajih naravnost sijajen. Podpirajmo vsi tudi to društvo, ki naj postane kmalu ognjišče našega kulturnega življenja.

V vrstah tržaške italijanske socialistične stranke vre nekoliko in nastajajo dan za dnem male, a vendar važne izpremembe. Najprej vas bo zanimalo, da je prišlo do precej resnega spora med ital. soc. političnim odborom in sodrugom Puecherjem. Poslednji, ki predstavlja v stranki od nekdaj tendenco narodn. desničarjev, nastopa čezdalje bolj samovoljno in odkrito proti posameznim sodrugom in išče tajno in odkrito tesne stike z nesocialističnimi demokratičnimi elementi in strankami. Pred vsem je objavil (ali, kakor sam trdi, dovolil objaviti) v italijanskem dnevniku "Il Resto del Carlino", daljši članek, pisan v popolnoma nacionalistično imperialističnem duhu proti Jugoslovanom in naperjen proti sodrugu Tuntarju, ki stoji strogo na stališču, da se mora uvesti teorija o samoodločbi narodov tudi praktično. To Tuntarjevo stališče je zavzela tudi stranka. Zaradi tega članka, ki ni bil niti lep, niti socialističen in se ni naslanjal niti na resnična dejstva, je bil Puecher od Političnega odbora pokaran precej močno in se sedaj pričakuje, da izstopi iz stranke. Drugo je sedaj to-le: Italijanska socialistična stranka stoji sicer odločno na stališču samoodločbe narodov, vendar je izpremenila svoje stališče glede vprašanja, kaj naj se priporoča ljudstvu, če pride do plebiscita. Dokler je bila Avstrija še živa in se je mislilo, da pride do poštene konfederacije avstrijskih narodov, je stala soc. stranka na stališču, da postane Trst s primerno okolico samostojna republika poleg drugih prostih narodov bivše Habsburške dinastije. Odločno so bili vsi proti temu, da bi se priklonil Trst Jugoslaviji. Zgodovina, ali bolje rečeno, dogodki so obrnili stvar po svoje in sicer tako, kakor so trepetaje pričakovali nekateri, ki so gledali resnici v obraz brez očal vsakršnega navdušenja. Danes pravijo italijanski socialisti, ni mogoče več priti do konfederacije, v sled česar odpade, po njihovem mnenju zahteva po samostojni republiki. So torej zato, da ljudstvo odločuje potom plebiscita. V tem slučaju pa ne bi več zagovarjali zahteve po tržaški republiki. Kot Italijani so torej zato, da se prikloni Trst k Italiji in so to svojo idejo podprli že z mnogimi tozadevnimi izjavami in s svojim pristopom k italijanski socialistični stranki

pa s pristopom od strani strokovnih organizacij k splošni italijanski delavski zvezi. Na drugi strani so pa odločno proti temu, da bi zasedla Italija slovenske ali bolje rečeno, jugoslovanske pokrajine, in zahtevajo, da se prepreči na vsakem morju, torej tudi na jadranskem, nadvlada kateresibodi oblasti. O teh vprašanjih pa, ki se o njih vroče in zelo subjektivno razpravlja v italijanskem časopisu, vam poročam drugič.

Lep pozdrav

Iv. Sokol.

Nemški socialni tolmur.

V Nemčiji se množe zmede od dne do dne. Toliko spozna vsak, kdor čita poročila. Mnogo teže pa je reči, kakšen je v resnici splošni položaj, kajti slika se neprenehoma kalejdoskopično menja; razun tega si ni lahko napraviti občen pregled po vesteh, ki se tičejo večinoma lokalnih dogodkov, napravijo včasih mogočen vtisk, pa so za splošno stanje morda vendar le postranskega pomena.

Tudi pri teh vesteh mora človek imeti splošno nezanesljivost časnikarskih objav pred očmi. Na eni strani so poročila pogostoma prikrojena interesom lista, kateremu so namenjena. Tudi med velikimi poročevalci, to je med nadarjenimi in sijajno plačanimi, je malo popolnoma objektivnih. Večinoma so služabniki svojih gospodarjev in vedo, s čem najboljše ustrezajo tistim, od katerih dobivajo honorarje. V ta namen se ni treba niti naravnost lagati, da si manj vestni korespondenti tudi tega ne ustrašijo; kdor ima primerne talente, zna pa že s stilizacijo napraviti zaželeni vtisk; to in ono se naglaša, ena stvar se raztegne, druga se le mimogrede omeni — vse je faktično po pravici povedano, efekt je pa vendar zlagan.

Priznati se tudi mora, da ni v kaosu, ki nastane v revolucionirani deželi, lahka naloga opazati vse dogodke in jih spoznavati v pravi luči. In Nemčija ima revolucijo, globoko segajočo revolucijo, ki obsega velik nauk in veliko svarilo. Huda reč je taka revolucija, ali nedvomno bodo v naši dobi oblike bojov povsod podobne, kjerkoli pride do revolucije.

Rusija in Nemčija sta v tisočerihi rečeh različni deželi. Različna sta tudi naroda. Po tem sodeč bi bilo pričakovati, da se razvije revolucija v Nemčiji vse drugače kakor na Ruskem. Dogodki pa silijo v eno smer in to dokazuje, da ne odločuje v takih historičnih dramah, kar so etičarji vedno postavljali v prvo vrsto, ampak da so razmere, zlasti gospodarske razmere predvsem merodajne. Razlike se najdejo v detaljih; na to vpliva tisoč razlogov. Ali kjerkoli je družabni sistem razvit v smislu kapitalizma do gotove višine in so razredna nasprotja strogo determinirana, tam dobi v naši dobi vsaka revolucija socialen značaj.

To je nauk. Obenem pa je, kakor smo dejali, tudi resno svarilo.

Revolucije niso dejanja posameznikov, ampak plod razmer. Revolucionarjev je na svetu vedno

dovolj. Vsak čas se najdejo med njimi fanatiki, večsi čudovito idealni ljudje, pripravljeni na vse; in pozivov na revolucijo prihaja od njih mnogo več, nego bi si človek mislil. Prav tukaj se pa kaže zmota enostransko individualističnih teorij. Iz takega fanatizma se porodi kakšen atentat, kakšen puč, ničdar pa ne revolucija. Pač pa nastane ta neizogibno, kadar jo povzroče razmere. Reakcionarji, ki se zanašajo na moč zatiranja in na uspešnost sile, so pri tem na najbolj napačni poti. Pritisk ne prepreči revolucije, ampak jo pospešuje. In oviranje naravnega razvoja je najbolj odgovorno za tragične prikazni, kakršne opažamo na Ruskem in v Nemčiji.

Kar moti poročanje o nemških dogodkih, je tudi dejstvo, da so pri vsakem pokretu v današnji Nemčiji direktno ali indirektno angažirani socialisti; med meščanskimi poročevalci pa ni o nobenem predmetu neznanje tako splošno, kakor o socializmu. Čitatelj, ki količkaj pozna socialistične teorije, socialistične stranke in socialistična gibanja, bi včasih skočil iz kože, čitajoč cvetoče neumnosti, ki jih nekateri korespondenti podajajo o "rdečih" zadevah.

Svet pa je večinoma odvisen od takih poročil, in navadno so vlade kratkovidne, pa ne razumejo, da bi bilo najbolje, če bi ljudstvo spoznalo resnico in bi se podrle ograje, ki se umetno postavljajo s cenzuro. Le izjemoma pride človek, ki bi rad jasno videl, do virov, ki mu to deloma omogočajo; a navadno dobi izjave direktno prizadetih oseb, poročila, na katera se lahko zanaša in podobno tako pozno, da je včasih njih aktualna vrednost že izgubljena.

V takih razmerah je tudi demokracija zelo pripravljena ob svojo veljavo. Kajti kakšen aktiven faktor more biti ljudstvo, ki ne pozna resnice? Kakšen more biti njegov delež v domači in v zunanji politiki? Kakšno naj bo njegovo splošno obzorje?

Tudi to je svarilo. Dobro poučenega ljudstva se ni bati. Njegove zmote — kajti zmotam je podvržena vsaka skupina, vsak sistem, vsak pokret — ne morejo postati katastrofalne; iz neznanja se porajajo največje krize in tragedije.

Nemčija preživlja hude čase. Marsikaj v njej spominja na pretekle dobe ruske revolucije. Včasih izgleda, kakor da bo tudi končni rezultat tak, kakršen je bil v Rusiji. To bi bil seveda žalosten rezultat.

Že tekom vojne smo imeli večkrat priliko omenjati, da ni Nemčija tako do jedra socialistična, kakor se je navadno trdilo. Socialistična stranka je imela pred vojno na voliščih velike rezultate; število njenih glasov je imponiralo in pri tem so ljudje pozabili pravilno šteti. Prezrli so, da so tudi druge stranke dobivale glasove, na milijone, in da je manjkalo socialistom še prav mnogo do večine. Zlasti pa so prezrli, da ne pride vsak glas za socialističnega kandidata od socialista, ampak pogostoma od navadnega nezadovoljneža, ki "jim bo že pokazal" s tem, da glasuje socialistično.

Nezadovoljnost je vojna gotovo zelo pomnožila. Ampak drugo je vprašanje, če je razširila socializem. Verjetno ni to prav preveč, kajti v strelskih jarkih se je lahko zabavljalo in preklinjalo, ne pa študiralo. In na to se ne sme pozabiti: Socializma ni brez znanja. Nezadovoljnost ni socializem. Punt ni socializem. Strast ni socializem. Socialist more biti le tisti, kdor razume socializem.

Nezadovoljnost brez zadostnega razumevanja problemov in brez primerne izkušnje pa pripravlja tla za take dogodke, kakršne opažamo sedaj tudi v Nemčiji. Na takih tleh gre v klasje boljševizem in spartacizem.

Tudi ljudje, ki nimajo slabega namena, mečejo pogostoma spartacizem in socializem v en lonec. Na Nemškem so ga identificirali z neodvisnimi socialisti, s tisto strujo, ki se je tekom vojne ločila od Scheidemannove večinske stranke.

To pa je povsem napačno. Neodvisni socialisti niso le različni od spartakovcev, ampak so jim odločno nasprotni. Zdi se, da imajo spartakovci prav tiste mase za seboj, ki so tekom vojne postale nezadovoljne in rebelične, ne da bi se bile navzele socialističnega znanja in duha.

Zanimiv pogovor objavlja poročevalec Ben Hecht, ki potuje po Nemčiji. To poročilo ima na sebi pečat resničnosti. Hecht se je peljal na vlaku, ki je zaradi štrajka moral napraviti velikanski ovinek čez Draždane, iz Chemnitza v Berlin. V kupeju so bili poleg njega Haase, Kautsky in Kautskyjeva soproga.

Po Hechtovem poročilu je potekal razgovor naslednje:

"Kaj mislite sedaj o bodočnosti Nemčije?" je sam vprašal.

Haase je odgovoril: "Bodočnosti sedaj sploh ni."

"Zakaj se neodvisni socialisti ne združijo v Weimarju z večinskimi socialisti, da bi utrdili vladost?"

"Mi smo pripravljeni, da se združimo," je odgovoril Kautsky. "Ali sedanja vlada je izgubila glavo in odklanja sporazum. Noče priznati delavskih svetov, in rezultat so železniški štrajki, ki groze z desorganizacijo vse dežele, stradanjem in kaosom. Če bi prišla vlada za sedaj delavecem na pol poti naproti, bi lahko posvetila vse svoje moči podpisu miru. Položaj postaja strašen... Nemci niso političen narod. Namesto da bi pogledali sedanji krizi v oči in storili potrebne politične žrtve, se kažejo sedanji nemški voditelji trmaste. Večinski socialisti nočejo priznati delavskih in vojaških svetov, in vsled tega se širi boljševizem od dne do dne. Bavarska stoji pred periodo kaosa in prelivanja krvi. Industrijalna Nemčija stoji pred štrajki, ki se gotovo razširijo. Neodvisni socialisti so absolutno nasprotni komunizmu, spartakovcem in boljševikom. Naša stranka pač izgubi nekoliko članov zaradi trme v Weimarju in delavci zapuščajo parlamentarne stranke v prid

klikam, ki pridigajo boljše vizem ali direktno akcijo."

"Ali mislite, da se bo dr. Levien držal na Bavarskem?"

Haase je odgovoril: "Ne morem povedati. Nekaj mora počiti na Bavarskem. Dr. Levien ne more vsiliti svoje diktature v Monakovem. Če se ne odpove ali ne opusti svojih blaznih sanj in kriniminalne taktike, bodo bavarski kmetje, ki so nasprotni sovjetski vladi, odrezali hrano od velikih mest. Toda vsa Nemčija je v sovjetski nevarnosti in niti radikalni socialisti ne morejo ustaviti njih dela."

"Ali mislite, da bodo morali priti zavezniki v Nemčijo, da uredijo razmere, organizirajo razdeljevanje hrane in postavijo narod na noge?"

"Morda," je dejal Haase.

"Ne", je dejal Kautsky.

"Nihče ne ve", je dejala Kautskyjeva žena.

"Kakšen kompromis bi bili neodvisni socialisti pripravljeni skleniti s sedanjo vlado?"

Haase je odgovoril: "Pripravljeni so vložiti vso silo svoje stranke proti spartakoveem in komunistom. Če pa bo vlada odklanjala priznanje svetov, postane v par tednih vsa večina boljše vizka."

•

Ni izključeno, da izpremeni večina svoje stališče, le če ne bo prepozno. Vlada je izdelala obširen socialen program za dalekosežno delavsko zakonodajstvo in ga predloži narodni skupščini. Pravijo, da obsega ta program celo več, kakor so zahtevali neodvisni socialisti. Vlada pripravlja tudi zakon za socializiranje vseh jam na Nemškem; premogovni sindikat prevzame narod.

Socialisti so podali predlog, da bodi vlada edina lastnica vsega imetja, ki je potrebno za vzdrževanje in izrabljanje zemlje. Drug predlog zahteva, da izvede vlada prehod vseh jam in javnih naprav za proizvodnjo sile iz privatnega v skupno lastništvo in imenovanje iz delavcev sestavljenih industrijskih svetov za kontrolo in operiranje teh podjetij.

Zdi se torej, da socialni program ni zanemarjen. Nepotrpežljivi elementi, ki se niso nikdar temeljito bavili s takimi vprašanji, le prelahko pozabijo, da potrebuje tudi tako delo gotov čas. S svojim radikalizmom pokvarijo tedaj več nego se more s sistematičnim delom dobrega storiti.

Socializem in kultura sta neločljiva pojma. Kjer ni kulture, ne more biti socializma, ampak kvečjemu njega karikatura.

Marsikdo bi ta hip postal vnet zagovornik socializma, če bi ga poznal. Še nobene ideje pa niso sebičneži tako napačno tolmačili, kakor socializem.

Scheidemann, ki je bil pred kratkim izvoljen za nemškega kancelarja, je baje odstopil. Danes napravi ta vest toliko vtisa, kakor včasih poročilo, da je odstopil kakšen Buelow.

Božič leta 1915.

(Spomini na Ivana Cankarja).

Pred tremi leti je bilo. V Judenburgu na Zgoranjem Štajerskem je bil nastanjen nadomestni bataljon 17. pešpolka avstrijske armade. Po vseh mogočih šolah, po privatnih hišah in barakah nam je bilo odkazano bivališče, kjer smo bili stisnjeni kot slami, ki, drugič zopet nekoliko bolj komodni, toliko namreč, da so poedinemu možu dovolili spati na eni slamnici.

Mene so dodelili varnostni straži na kolodvoru, zabičujoč mi, da izpolnjujem svojo dolžnost vestno le tedaj, če nikomur ne dovolim vstopa na peron. Lahko je bilo to delo za telo, a duševno me je ubijalo, zakaj zdelo se mi je, da opravljam službo rablja. Imel sem tu priliko videti prizore, ki so mi globoko rezali v dušo, ki so spremljali moje mišljenje in sejali v sree sovražstvo do onih, ki so bili povzročitelji vseh teh šikan. Uboga ženica, ki je spremljala svojega moža ali sina, vračajočega se k polku, ni smela k vlakcu, da bi še enkrat zamahnila v slovo njemu, kojega morda ne vidi nikdar več... Smeli pa so tja častniki z damami, ki so bile naprodaj vsakomur in vsak čas; smela je na peron elita (?) Judenburga, in to na višje povelje. Spomnil sem se pri tem prizoru vedno svojega rodnega kraja in mislil, kako hudo bi bilo meni pri sreči, če bi vsled takih drakoničnih odredb ne mogel še enkrat videti onih, ki so mu dragi, koje ljubim...

A videl sem tudi nešteto krat prihod stotin moških in mladeničev, ki so prihajali z vlakom iz Ljubljane, da osvežijo "železni" polk, da pomnože število kandidatov smrti pri tem ali onem "maršbataljonu". Prihajali so, nekateri veseli, a po večini žalostni, saj so vedeli, da neso naprodaj svojo kožo za druge, da bo njih kri prelita zaman, proti njihovi volji, proti njihovemu mišljenju. Klicala jih je domovina-mačeha; odzvali so se temu klicu, neprostovpljno so prihajali, da jih tu izurijo in potem ženo v svetovno mesnico, umirat za interese svojih tlačiteljev in s svojimi telesi pomagati graditi nemški most do Adrije, do Bagdada. A vse to ni pomagalo nič, nemški imperializem, militarizem in kapitalizem so strti; na njih mesto je stopila ideja svobodnih narodov; le žal, da stopi najbrže v ospredje zopet trda pest nasprotnega kapitalizma in nje buržvazije. Isto je to, le firma je druga. In če ostane pri tem, če se narodi ne vzdramijo, bo zopet prišel čas, ko bodo klicali pod orožje nevedno ljudstvo, da bo pod firmo "za domovino" neslo v boj svoje vse, svoje življenje za kapitalizem v narodni obleki.

In v enem teh transportov sem zagledal tudi Tebe, Ivan. Žalost se mi je naselila v sree, ko sem videl in vedel, da so Te pripeljali semkaj zato, da Ti dajo zadnjo klopoto, da Te uničijo še bolj, da Te ugonobe. Bil si jim trn v peti in ko se je ponudila priložnost, so zagrabili zanj z obema rokama; hoteli so, da služiš in krvaviš za ono Avstrijo, ki si jo vedno tako sovražil; da v družbi proletarskega naroda daš življe

ADVERTISEMENT

Slov. delavska

podporna zveza

Ustanovljena dne 26.
avgusta 1908.

Inkorporirana 22. aprila
1909 v državi Penn.

Sedež: Johnstown, Pa.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: IVAN PROSTOR, 6120 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Podpredsednik: JOSIP ZORKO, R. F. D. 2, Box 113, West Newport, Pa.

Glavni tajnik: BLAS NOVAK, 634 Main St., Johnstown, Pa.

1. Pom. tajnik: FRANK PAVLOVČIČ, 634 Main St., Johnstown, Pa.

2. Pom. taj.: ANDREJ VIDRICH, 634 Main St., Johnstown, Pa.

Blagajnik: JOSIP ŽELE, 6502 St. Clair Ave., Cleveland, O.

Pom. Blagajnik: ANTON HOČEVAR, R. F. D. 2, Box 27, Bridgeport, O.

NADZORNI ODBOR:

Predsednik nadzor. odbora: JOSIP PETERNEL, Box 95, Willock, Pa.

1. nadzornik: NIKOLAJ POVŠE, 1128 Fabyan St., City View, N. S. Pittsburgh, Pa.

2. nadzornik: IVAN GROSELJ, 885 137th St., Cleveland, O.

POROTNI ODBOR:

Predsednik porot. odbora: MARTIN OBERŽAN, Box 72, East Mineral, Kans.

1. porotnik: FRANK TEROPČIČ, R. 1, Banonga, Ark.

2. porotnik: JOSIP GOLOB, 1916 S. 14th St., Springfield, Ill.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

Dr. JOSIP V. GRAHEK, 843 E. Ohio St., Pittsburgh, Pa.

Glavni urad: 634 Main St., Johnstown, Pa.

URADNO GLASILO: PROLETAREC.

Cenjena društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošeni pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošlje edino potom Poštinih, Expresnih, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne potom privatnih čekov. Nakaznice naj se naslavljajo: Blaž Novak, Title Trust and Guarantee Co. in tako naslovljene pošiljajo z mesečnim poročilom na naslov gl. tajnika.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma zaznanijo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnje popravi.

nje za one, kojih sistem si bičal in proti kateremu si se vedno boril.

Dodelili so Te 4. stotniji. V "lesenih barakah s prekrizanimi tramovi" si imel svoje bivališče, tam si gledal obraze, ki si jih med drugim opisal v svoji labudji pesmi "Podobe iz sanj". Poveljnik stotnije, nadporočnik Seunig, znan vsem "Janezom" kot najhujši despot, rogovila brez para, je bil i Tvoj poveljnik. Ne vem, Te je li spoštoval vsled Tvojih del, mogoče se je bal Tvojega peresa, napram Tebi se je pokazal bolj človekoljubnega. A le kratko je bilo Tvoje bivanje v Judenburgu, kratko po času, a dovolj dolgo, da si videl vse gorje, ki je je moral prestati velik del naroda, ki Ti je bil ljub in drag.

O Božiču 1915. leta so mi po dolgem moledovanju in dokazovanju, da je "diensteszulaessig", dovolili tridnevni dopust. In srečen slučaj je hotel, da sva se našla v Celoveu v kupeju vlaka, ki nas je pe-

ljal proti domu. Živahno je bilo v njem, bili smo veseli, ker gremo k svojim dragim, da v njih sredi preživimo božične praznike; a veseli tudi, da si bil med nami Ti, Ivan, naš ljubljeneec. Vračal si se v domovino, prost vojaške suknje, zopet svoboden. S smehljajočimi očmi, navdušen, ker zapuščaš zbirališče trpinov slovenskega naroda, si pripovedoval, kakšno je bilo slovo od stotnijskega poveljnika. Vprašal Te je, če boš pisal o njem, o svojem bivanju v barakah, o reži raznih domačih živali, kar je bila specialiteta in luksuz poveljnika. Pritrdil si mu. Opisal si doživljanje svojega bivanja v Judenburgu, orisal nam potovanje v Gradec k zdravniškemu pregledovanju itd. Res, bil si skoraj razpoložen; iz oči, iz vseh Tvojih gest sem čital radost, da se vračaš v svobodo, k svojemu poklicu, tako plodovitemu za naš narod. In glej, Ivan, takrat sem prvič in zadnjič grešil proti Tebi, grešil, nehote, nevede. Taka je pač človeška narava. Dasiravno sem se skupno s Tabo veselil, da si vrnjen narodu, vendar je hipno prešinila možgane misel: "Zakaj samo on, in ne tudi jaz!" A le hipno! Zopet je odbežala, kot lahna meglica, če zapiha severni veter. Grešil sem proti Tebi v mislih; a vem, da takih grehov nisi Ti nikdar bičal v svojih delih, kajti bili so le klic potaplajočih se. Saj je pa tej grdi, zlobni misli sledila druga, glaseča se kot odpuščanje: "Če sploh kdo, je vreden on, da se vrne narodu."

Vrnili smo se v Judenburg. Povelja so sledila poveljem in mene je nesla usoda po raznih krajih bivše Avstrije. Pozabil sem ta dogodek. Šele lani, ko si nam podaril svoje "Podobe iz sanj" v skupni knjigi, sem si osvežil spomin, čitajoč to krasno delo in spominjajoč se nekdanjih dni. Videl sem Te še parkrat, še enkrat bil v Tvoji družbi pred par meseci. In kar nenadoma je pretresla narod žalostna vest, da si odšel od nas, da si zapustil to "dolino šentflorjansko".

Veličastna je bila Tvoja zadnja pot; narod Ti je izkazal čast, kojo si zaslužil. A šel si prezgodaj, Ivan, prezgodaj, ker še nisi dokončal svojih "Podob iz sanj". Mogel bi jih nadaljevati, morda še dolgo, dolgo. Tvoj narod je svoboden, a kljub tej svobodi najdeš v njem še vse ono, kar si tako kruto in pravično bičal v svojih spisih. Zakaj si šel ravno ob času, ko bi Te najbolj rabili?

Gledal sem Tvoj pogreb, pospremil Te nekaj časa. Res, z vsem posvetnim pompom so Te izročili materi zemlji, a njih misli so bile daleč, daleč od Tebe; grešili so tudi takrat, ko so Te spremljali k počitku. Videl sem Tvoje prijatelje, znanke; a videl tudi obraze, veseleče se, da greš, da Te ni več, da si utihnil in jim dal s tem svobodo, nadaljevati nemoteno ono, proti čemur si se Ti boril. Nevidno so pljuvali na Tvoj grob a oskrunili ga niso, ker ga niso mogli. Ne bodo Ti kratili počitka, dragi Ivan, grenili bodo pa veselje naroda, ki je jedva vstal in že zopet pada v okove zasužnjenih, zatiranih.

R. Č.

Tudi nasprotniki včasi pospešujejo socializem, semtertja še bolj kakor njegovi pristaši.

— S. R. Z. —

IZVLEČEK ZAPISNIKA XII. SEJE EKSEKUTIVNE S. R.

Seja se vrši v uradnih prostorih SRZ. v sredo večer, 26. februarja. Predseduje Jože Zavertnik. Navzoči: Gdčna. Aučin, A. Aučin, F. Godina, F. Kerže, E. Kristan, M. V. Konda, A. J. Terbovec in A. Skubic.

Br. tajnik poroča o kampanji za milijondolarski fond. Koliko je prva serija narodnega davka prinesla, še ni znano, kajti več kot polovica nabiralnih pol je še zunaj. Kampanja se je vršila zelo povoljno in rezultat, ki kvari gotovim herostratskim zgaganjem že sedaj apetit, bo seveda objavljen, čim bodo vsa poročila v uradu.

Predloženi računi se odobre in nakažejo v izplačilo.

Čitajo se dopisi. Krajevna organizacija "Ivan Cankar" št. 1, SRZ. v Chicagi, Ill., želi govornika za soboto 15. marca. Določi se, da opravi ta posel br. Zavertnik.

Rešijo se razne prošnje za prireditve shodov. Zborovanja po vzhodni Pennsylvaniji in državi New York se aranžirajo sredi marca, po državi Ohio v drugi polovici marca. V Greenville, Ill., pojde govornik, kadar bo kakšen shod v bližini.

Br. Godina omenja, da je skušal s pomočjo br. Bergerja dobiti telefonsko zvezo z DePue, pa se mu ni posrečilo.

Jugosl. Soc. Zveza naznanja, da je poslala vsem delavskim in socialističnim organizacijam v Ameriki apel z ozirom na položaj v jadranskih krajih in priložila resolucijo Jugoslovanske socialistične stranke v domovini. Ta akcija se vzame z zadoščenjem na znanje in se sklene, da obvesti tiskovni odsek o njej vsa glasila.

Br. Kerže poroča o shodih v Frankfort Haighs, St. Louisu in Springfieldu. Posebno zanimivo je poročilo iz St. Louisa, kjer se je shoda udeležilo zelo veliko število Hrvatov. Splošno se strinjajo z republikansko idejo in z načeli SRZ. vobče. Tudi v drugih hryaških naselbinah izrekajo željo za podobne shode in za razširjanje agitacije med Hrvati.

O zadevi se razvije daljša debata. Z definitivnimi zaključki se počaka do prihodnje seje, na kateri imajo poročati zastopniki hrvaške organizacije.

Razpravlja se o raznih pritožbah zaradi podlega intrigiranja nekih elementov proti organizaciji in posameznim članom SRZ. Store se primerni koraki in če bo potrebno, se nastopi proti obrekovalcem in izsiljevalcem z brezobzirnimi pravnimi sredstvi.

O akciji SRZ. ob priliki povratka predsednika Wilsona v Evropo se store potrebni zaključki.

Na željo raznih organizacij se sklene objaviti, da je "Slovenija" v Milwaukee izključena iz seznama glasil SRZ. List je imel na konvenciji svojega zastopnika, ki pa ves čas ni spregovoril ne ene kritične besede, takoj po konvenciji pa je začel ruvati proti organizaciji in daje vedno bolj potuho najhudoobnejšim sovražnikom SRZ. in njegovih načel.

Po rešitvi raznih organizacijskih in upravnih zadev se zaključijo seja o polnoči.

A. J. Terbovec, tajnik.

Eksekutiva Slovenskega Republičanskega Združenja je poslala predsedniku Wilsonu ob njegovem povratku iz Evrope sledeči brzojav:

President Woodrow Wilson,

White House, Washington, D. C.

With candid joy the people of United States greeted your return to American shores, deploring that the historic tasks allow you only a short stay in this country and that the faith of world's democracy is calling you too soon to the other side of the Atlantic. Although knowing that under these circumstances every minute is precious to you, we take liberty to greet you and express our sincerest wish that your further efforts be crowned with complete success in a true sense of ideals as enunciated by you and understood by the whole world. As Americans and Yugoslavs we further express our heartfelt gratitude and thanks for your present struggle in the interest of democracy and justice and are convinced that the same pure principles that inclined the hearts of all peoples unto you and made of you the idol of all who believe in liberty and justice, will guide you also in all matters of Yugoslav question. The Executive Committee of Slovenian Republican Alliance, fully convinced of the moral force of true democratic ideals, wishes that complete success be with you after the great task is finished and you are allowed to return definitely to your country.

Etbin Kristan, Chairman. Anton J. Terbovec, Sec'y.

V slovenskem prevodu:

President Woodrow Wilson,

White House, Washington, D. C.

Z odkritosrčnim veseljem je ljudstvo Zedinjenih držav pozdravilo Vaš povratek v domovino, obžalovaje, da Vam dovoljujejo historične naloge le kratko bivanje v domači deželi in Vas kliče usoda svetovne demokracije prehitro na drugo stran oceana. Vedoči, da so v tem položaju Vaše minute dragocene, si vendar dovoljujemo tudi mi pozdraviti Vas ob Vašem povratku in izreči željo, da bi Vaše nadaljnje delo prineslo čim popolnejši uspeh v smislu idealov, ki jih je iz vaših ust slišal ves svet. Kot Američani in Jugoslovani se Vam najiskreneje zahvaljujemo za Vaš dosedanji boj v prid demokracije in pravičnosti in smo prepričani, da Vas bodo tudi v jugoslovanskem vprašanju vodila tista čista načela, ki so Vam naklonila srea vseh ljudstev in napravila iz Vas ljubljence vseh, ki verujejo v svobodo in pravičnost. Eksekutiva Slovenskega Republičanskega Združenja, trdno prepričana o moralni sili pravih demokratičnih idealov, Vam želi, da Vas spremlja najpopolnejši uspeh, kadar Vam bo dovoljeno, da se po opravljeni nalogi definitivno vrnete v svojo deželo.

Etbin Kristan, predsednik. A. J. Terbovec, tajnik.

Nekateri zgagarji, katerim ni sveta nobena reč na svetu, so skušali tudi smrt velikega pisatelja Iva Cankarja izrabiti proti slovenskim socialistom. Ljudje, ki so ga zasmehovali, dokler je bil živ, so si ga naenkrat prisvojili, ko je bil mrtev in z njegovim imenom so hoteli ubijati socialiste. Pred vsem je to, da se prav blago izrazimo, skrajno neokusno; kulturni ljudje se ne poslužujejo mrličevega imena za take podle namene, kadar je grob komaj zagrnjen. Li Povrh tega je bil pa ta poizkus sila neroden, kajti Cankar sam je bil socialist in spletkarji, ki niso vedeli tega, bi se bili lahko poučili, če so čitali poročila o njegovem pogrebu. Navadno pojedo vsako znanje z veliko žlico; torej bi bili tudi to vednost lahko malce okusili. Nad njegovim odprtim grobom je bilo brez pridržka izrečeno, da je bil socialist, in če ne bi bilo tako, ne bi bilo sploh urejeno, da je govoril pri pogrebu zastopnik socialistične stranke. Vendar pa je imel Cankar naroden pogreb, ker je stopnja civilizacije v stari domovini vendar nekoliko višja, kakor v gotovih krogih slovenske gospode v Ameriki. Včasih znajo tam človeka vsaj po smrti oceniti po njegovi velikosti in postaviti strankarstvo v drugo vrsto. Tukaj pa poznajo v svojih vrstah same svetnike, dočim je na drugi strani sam hudič. Kar je najboljši dokaz, da je njih svetništvo zelo puhlo.

Po mnogih listih so bile pred kratkim senzacionalne vesti o deportiranju voditeljev stavk v Seattle in drugih zapadnih mestih v Evropo. Poročila so bila polna podrobnosti in so napravila na naivnega čitatelja vtisk absolutne resničnosti. Bolj skeptičnemu človeku so se pa morala zdeti sumljiva in so tudi kmalu umolknila. Medtem pa je podal vrhovni komisar za naseljevanje Anthony Caminetti izjavo, v kateri pravi:

"Pričakuje se, da bo okrog 6000 tujcev deportiranih. To so slaboumni ali drugače obremenjeni ljudje, ki bi postali breme javne dobrodelnosti. Nobeden izmed ljudi, ki so bili iz Seattla poslani na Ellis Island za deportacijo, ni v nikakršni zvezi s stavko v Seattlu ali kje drugje na zapadu. Vse vesti, da so pripravljene posebni vlaki za deportiranje anarhistov in podobnih ljudi, so zlagane." Med deportiranimi je nekoliko takozvanih "white slavers", to je trgovcev s človeškim mesom.

Vse vesti so torej zlagane. V kakšen namen se fabricirajo take bajke? Kdor hoče malo razmišljati, bo lahko uganil. Najzanimivejše pa je pač to, da se dokazujejo nekaterim listom neprenehoma laži, pa vendar ne izgube kredita.

Predsednik Wilson se je odpeljal v Pariz in pravi, da ostane tam, dokler ne bo vse končano. To bo zelo potrebno, če hoče, da zmagajo res tista načela, ki jih je povdarjal med vojno.

V Berlinu so nove revolte, spojene s štrajki. Kelikor je spoznati iz vesti, odklanjajo večinski socialistični delavei sodelovanje pri teh stavkah. Ne gre torej le za spore med voditelji; razdor je v samih delavskih masah.

Kričači niso za socializem nič vredni. Socializem potrebuje znanja in dela.

Kadar se širi pijanost epidemično, je treznost najbolj potrebna.

ZA IZOBRAZBO

Razširite svoje znanje! Poučite se o socialnih vprašanjih. Razvedrite si duha! "Proletarec" ima v zalogi sledeče knjige in brošure:

Upton Sinclair (poslov. J. Zavertnik in I. Kaker): Džungel. Povest iz čikaških klavnic (trdo vezana).....	\$1.50
Etbin Kristan: "V novo deželo"	.30
"Proletariat"	.10
"Kdo uničuje proizvajanje v malem"	.10
Socialistična knjižnica (dva zvezka) in "Naša bogastva"	.10
"Kapitalistični razred"	.10
"Katoliška cerkev in socializem"	.10
"Zadružna prodajalna ali konsum"	.05
"O konsumnih društvih"	.10
Enrico Ferri: "Socializem in moderna veda".....	.50
"Socializem"	.10
"Spoved papeža Aleksandra"	.10
Upton Sinclair: "The Profits of Religion" (v angleščini)	.50
Majska izdaja 1918.	.10
"Ameriški družinski koledar" letniki: 1916-17-18, vsa tri	.50
"Ameriški družinski koledar" za leto 1919.	.50

Poštnina je že všteta v teh cenah. Pošljite naročilo že danes na:

PROLETAREC,

3639 West 26th Street

Chicago, ILL.

NAROČNIKOM.

Kadar se preselite, naznanite nam vselej poleg novega tudi vaš prejšnji naslov.

Vse stvari, ki se tičejo poslovanja lista, kot naročnine, naročila knjig in koledarjev, oglase itd., pošiljajte na naslov:

PROLETAREC, 3639 W. 26th ST. CHICAGO, ILL.

Ako imate kake pritožbe glede nerednega poslovanja ali drugih uzrokov, ki so v zvezi s tem listom, jih pošiljajte nadzornemu odboru J. D. T. D. na naslov:

Philip Godina, 2814 So. Karlov Ave., Chicago, Ill.

VAŽNO ZA NAROČNIKE!

Zakon zahteva, da mora vsak naročnik imeti list plačan v naprej. Ne na nas, temveč na vas je ležeče, če hočete imeti vse številke Proletarca. Vi imate na svojem naslovu v oklepaju številko, ki pomeni, do kdaj imate list plačan. Prihodna številka lista je (600) in če je Vaša številka na naslovu taka ali pa še manjša, tedaj takoj obnovite naročnino, ker smo drugače po zakonu prisiljeni, da Vam takoj ustavimo list

LAXCARIN

PROTI ACIDU ŽELODCU.

LAXCARIN

ZA NEPREBAVNOST.

LAXCARIN

ZA ZAPRTJE.

LAXCARIN

ZA SRČNO HIBO.

LAXCARIN

ZA OMOTICO.

LAXCARIN

ZA KOLCANJE.

LAXCARIN

PROTI ŽELODČNIM BOLEZNIM.

LAXCARIN

PROTI IZPAHEVANJU PO JEDI.

LAXCARIN

PROTI GLAVOBOLU.

LAXCARIN

PROTI VSEM ŽELODČNIM NE-
REDNOSTIM.

LAXCARIN

je zdravilo za točno pomoč pri vseh želo-
dčnih nerednostih. Pomaga prebavi in
vred prebavnost vaše hrane, daje boljšo
zdravejšo kri, vstavi vse strupene pline in
kislino, katere so povod slabega zdravja in
nezadovoljnosti, slabih počutkov po jedi,
nervoznosti, neprebnosti, riganja itd., od-
pravi zaprtico, povpešl točnejše odvajanja
vaših črev, daje boljšo podlago živcem in
pravo kroženje krvi. Ne vsebuje nobenih
nezdavnih snovi, ne alkohola.

Točni rezultati po dolgih posledicah, ko
že nobena druga stvar ni pomagala. En
zavoj vas prepriča svoje vrednosti.

Prodaja se pri

LAXCARIN PRODUCTS CO.,

Cena je en dolar.

Dept. Z. 6.

Pittsburgh, Pa.

MILWAUKEE, WIS.

Seje slovenskega soc. kluba se
vrševsak drugi in četrti petek v
meseču v **Illirija dvorani**, 310—
1st Ave. Ker so vedno važne stva-
ri na dnevnem redu, zato Vas ve-
že dolžnost, da pridete vsi na se-
jo. Pripeljite s sabo tovariše, ki
se zanimajo za razredni boj in še
niso v organizaciji.

Ant. Jeraj, tajnik,
495 Park Str.

Muka, ki je neznosna.

Ona je namreč najhujša muka,
človeku jemlje veselje do vsake
stvari namreč zguba spanca. Da
se pa omenjena odstrani moramo
imeti naše telo čisto in v popol-
nem redu. Trinerjevo Grenko Vino
je zdravilo, ki očisti naš drob po-
polnoma. Tu Vam je eden izmed
mnogih slučajev naših mnogih
bolnikov: Leadville, Colo., Jan.
28, 1919. Ko bi ne imel ravno
Trinerjevega Grenkega Vina pri
rokih, bil bi danes mrtev. Vaš
Giovanni Pietti. Dobi se po vsih
lekarnah. \$1.10. Revmatizem, nev-
ralgija, putiko, boleči tudi in dru-
ge slične bolečine, utrpičenjo člo-
veka in zahtevaje hitro olajšanje
še najhitreje odpravi jo z Triner-
jevim Linimentom. Po lakarnah
35 in 65c, po pošti 45 in 75c. Jos.
Triner Company 1333—1343 So.
Asland Ave., Chicago, Ill.

ZANIMIV ČLANEK O NADZOROVA-
NJU BANKE ZVANE "CLEARING
HOUSE".

Kaj to pomeni za ljudstvo, če je banka
pod nadzorstvom "Clearing Housa".

Vse banke, ki imajo zvezo s Chicago
Clearing House, so podvržene strogemu
nadzorovanju od uradnikov tega zavo-
da. Pregledovanje računov in imetja
se mora vršiti najmanj enkrat na leto.
Izvedenci natančno preiščejo stanje
vsake banke. Vso gotovino preštejejo,
pregledajo vse note, varščine, vknjižbe
in druge vrednostne listine, se prepri-
čajo o fondih, ki so naloženi v drugih
bankah in pregledajo knjige in račune.

Če najdejo izvedenci kake slabe ali
dvomljive vrednostne listine, se te ne
štejejo več kot imovina banke. Ako se
je skrhala vrednost bančnega premože-
nja, mora banka kazati pravilno vred-
nost v svojih knjigah. Če banka drzno
špekulira in se ji pride na sled, mora
to takoj opustiti. Vse, kar je slabo, ri-
skirano, se mora takoj odstraniti in na-
domestiti z boljšim. Če vsega tega
banka hitro ne popravi in stori, izgubi
vse nadaljnje ugodnosti in pravice, ki
jih uživajo banke, katere so združene v
Clearing House.

Kedar se odzamejo kaki banki te
ugodnosti ali če ni sprejeta v Clearing
House ima slednja za to dober vzrok.
Na drugi strani pa je o banki, ki je
članica te zveze, že to dovolj jaseu do-
kaz, da ima dobro imovino, da je njen
kredit dober in da vodi svoj denarni
promet po predpisih, varno in sigurno.

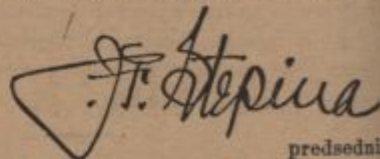
Načrt za nadzorovanje bank potom
Clearing Housa je bil izdelan v Chicago
pred desetimi leti, od katerega časa na-
prej ni bankrotirala niti ena banka, ki
je bila v zvezi s tem Clearing Housom.
Ako je šlo na ali drugi banki slabo
vsalet panike ali vojske, so ji takoj pri-
skočile na pomoč druge Clearing House
banke in ji pomagale, dokler se niso
povrnile zopet normalne razmere. Ta
Clearing House nadzorovalni načrt se
je pokazal tako uspešen, da so povsod,
kjer koli se nahaja kak Clearing House,
sprejeli ta načrt.

American State Banka je v zvezi s
tem Clearing Housom, je pod njegovim
nadzorstvom in ima vse privilegije te
banke, kateri poda vsako leto pet po-
polnih računov.

American State Banka pa je tudi pod
državnim nadzorstvom in odda vsako
leto pet detajliranih računov o stanju
Banking Departmenta države Illinois.

Napravite NAŠO banko za VAŠO
banko in Vaš denar bo varen in ga
lahko dvignete, kedar ga želite.

Vprašajte za seznam naših First Gold
hipotek. Kakor tudi seznam \$100.00 in
\$500.00 zlatih hipotečnih bondov.

predsednik.

AMERIŠKE DRŽAVNE BANKE

Blue Island Ave., vogal Loomis in 18.

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET

Tel. 1475

JOHNSTOWN, PA.

"ČAS"

je edina slovenska revija v Ameriki. "Čas" prinaša lepe povesti, koristne gospodarske in gospodinske nasvete, znanstvene zanimivosti, podučne in narodu potrebne razprave, mnogo mišnih slovenskih pesmic in poleg tega pa prinaša lepe in umetniške slike.

List shaja mesečno na 44 straneh in stane samo \$2.00 na leto, za pol leta \$1.00. Naroča se pri "Čas", 2711 So. Millard Ave., Chicago, Ill., v Clevelandu in okolici pa na 6033 St. Clair ave.

Severova zdravila vzdržujejo
zdravje v družinah.

Ali ste hripavi?

Hripavost je ponavadi vzrok prehlajenja. Vaše grlo je vneto, glas postane bobneč, kašelj postaja silnejši in ne da celo dihati. Ne počutite se dobro in ne veste kaj bi počeli. Toda čemu trpeti? Vzemite

Severa's

Balsam for Lungs

(Severov Balzam za Pljuča) in odpomore vam takoj. Prijetno zdravilo je proti kašlju, hripavosti, vnetju grla, prehladu in zbadanju, kakor tudi proti kroničnemu kašlju. Odrasli kakor otroci ga lahko vzamejo. Prodaja se v vseh lekarnah. Cena 25 in 50 centov.

W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS, IOWA

Previdne gospodinje

Imajo doma vedno eno steklenico
Dr. Richterjevega

PAIN-EXPELLER

Enosilno sredstvo za virenje pri revmatičnih bolečinah, prehladu, zavstavljenju itd.

Jedino pravi s varstveno znamko sidra

35c in 65c. v lekarnah in naravnost od

F. AD. RICHTER & CO.

74-80 Washington Street, New York, N. Y.

Delavec, ki ne čita svojega glasila, je nepopoln delavec. On je kladec svojega gospodarja, nikdar pa in v nobenem oziru ne sam svoj gospod.

POTREBUJEMO MOŠKE IN ŽENSKE,

ki bi hoteli prevzeti zastopstvo naše firme v njihovih domačih mestih. Lahko, čisto in zdravo delo. Velik dobiček. Imamo najboljša zdravila, ki so sedaj na trgu. Deset različnih zdravil za prodajo. Vsa ta zdravila so preskripcije slavnih medicinskih profesorjev. Za zastopstvo naj se prigrasijo samo osebe, bodisi moški ali ženske, ki hočejo imeti ne manj kot \$150.00 postranskega zaslužka. Za pojasnila pišite

Laxcarin Products Co., Box 693, Department A. A., Pittsburgh, Pa.

(Ako mogoče, pišite v angleščini.)

PAZITE IN HRANITE

Narodni izrek pravi: "Pazite na vaš beli denar za črne dneve." To pomenja toliko kakor prvo pazite in hranite dokler ste še zdravi in mladi, da boste imeli nekaj za stara in onemogla leta.

Vsak človek mora paziti in hraniti, če le to je edina pot, ki vas vodi v neodvisnost. Prvi dolar, ki ga date nastran, se lahko ceni kot temeljni kamen poslopja za katerim vsaki streši. Dobro je vedno imeti na pametu narodni izrek ki pravi: "Zrno do zrna pogača: kamen na kamen palača". Najtežje je začetek ali brez začetka ni nikdar ničesar. Zatorej pričnite vlagati vaš denar še danes, ampak pazite, da ga nalagate v gotovo in varno banko. Z vlogo enega dolarja dobite vašo bančno knjižico.

Mi sprejemamo denar na hranilno vlogo in plačamo po 3% obresti od njega.

Pošiljamo denar v Italijo, Rusijo in Francosko.

Prodajemo prvo posojilno mortgage (markeče) in dajemo v najem varne hranilne predale.

Sprejemo upise za parobrodno potovanje v staro domovino po vojni.

KASPAR STATE BANK

1900 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.

Kapital, vloge in prebitek znaša nad \$6,000,000.

Naivečia slovanska tiskarna v Ameriki je

Narodna Tiskarna

2146-50 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.

Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku. Naša posebnost so tiskovine za društvo in trgovce. :- :- :-

"PROLETAREC" se tiska v naši tiskarni

KADAR potrebujete društvene potreščine kot zastave, kape, regalijske, uniforme, pečate in vse drugo obrnite se na svojega rojaka

F. KERŽE CO.,
2711 South Millard Avenue.
CHICAGO, ILL.

Cenike prejnate zastoni. :-

Vse delo garantirano.

Kašelj

je znamenje prihajajočega prehlada, gripe, zagrljenja, bronhitov, influence krupe. Je zelo nadležen in trpeč. Zdraviti take slučaje pravilno je treba paziti najpred, da se odpravi kašelj in seveda s tem tudi vsa nadaljša trpljenja.

SEVEROV Balzam za pljuča.

je zelo priporočljiv za zdravljenje kašlja in takih bolečin. Ta odtrga, odžene stran bolečine in pomaga lažje dihanje, olajša napade, in prežene kašelj. Je zelo prijazno zdravilo za uživanje. Otroci in odrasčeni radi uživajo to zdravilo.

Severova družinska zdravila se prodajajo v vseh lekarnah. Vedno zahtevajte Severova sestavljena zdravila in ne vzemite drugih. Ako vam vaš lekarnar ne more ustreči, potem pošljite vaše naročilo direktno nam, s priloženo pravilno svoto denarja.

W. F. SEVERA Co., Cedar Rapids, Iowa.

LINIMENT

bi morali imeti pri vsaki hiši. Ni dneva, da bi ga ne potrebovali. **Severovo Gothardsko Olje** (Severas Gothards Oil) je izvrsten liniment za revmatizem, nevralgijo in enake bolečine kjer se smatra, da liniment lahko pomaga. Cena je 30 in 60 centov.

NESPALNOST

je bolezen, ki prihaja iz nervoznosti. Povzročajo jo slabi živci, treba je dati pomoč. Vzemite **Severas Nervoton** (Severov Nervoton), kateri ojača vse vaše živce, prinese sveže spanje in pomaga ozdraviti histerijo, nervozo in oslabelost. To krasno pomaga nervoznim ljudem. Cena je \$1.25.

TRPEČE ŽENE

in dekleta glejte vedno za hitro pomoč in za to vam mi priporočamo da poskusite **Severas Regulator** (Severov Regulator) To zdravilo se je skazalo zelo dobro pri zdravljenju pri slabotnih ženskah. Je resničen prijatelj žensk in za njih bolezn. Cena je \$1.25.

FRANK P. WALSH,

načelnik Industrijalne komisije (Industrial Relation Committee)

— bo govoril —

NA VELIKEM DEMONSTRATIVNEM SHODU
DELAVSKE STRANKE (LABOR PARTY)

v nedeljo 8. marca ob 2. popoldne,

v paviljonu DEXTER PARKA v Stock Yardu,
42nd in Halsted Street

Drugi govorniki:

JOHN FITZPATRICK, kandidat za župana

JOHN KIKULSKI, kandidat za mestnega klerka

WM. E. RODRIGUEZ, kandidat za sodnika na višjem sodišču